

Sygnatura akt I C 1289/18

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

G., dnia 18 kwietnia 2019 r.

Sąd Rejonowy w Goleniowie I Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący: SSR Patrycja Wojczuk

Protokolant: Natalia Zielonka

po rozpoznaniu w dniu 18 kwietnia 2019 r. w Goleniowie

na rozprawie sprawy z powództwa „Oktan E. & V/ (...) Sp. z o.o. z siedzibą w S.

przeciwko E. M.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

I. uznaje za bezskuteczną w stosunku do powódki „Oktan E. & V/ (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w S. umowę o podział majątku wspólnego zawartą w dniu 13 listopada 2015 roku Rep. Nr A (...) przed notariuszem L. Z. przez pozwaną E. M. z dłużnikiem W. M. (1) – w części dotyczącej przeniesienia prawa własności działki (...) położonych w K., dla których Sąd Rejonowy w Goleniowie Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą (...) z uwagi na dokonanie tej czynności prawnej z pokrzywdzeniem wierzyciela „Oktan E. & V/ (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w S., któremu przysługuje wobec (...) Spółki Jawnej W. M. (1) i W. M. (2) oraz wspólników tej spółki, tj. W. M. (1) i W. M. (2) wierzytelność w wysokości 1.221.047,17 zł (milion dwieście dwadzieścia jeden tysięcy czterdzieści siedem złotych 17/100) wraz z odsetkami i kosztami procesu stwierdzona nakazem zapłaty z dnia 15 stycznia 2016 roku wydanym w postępowaniu nakazowym przez Sąd Okręgowy w Szczecinie w sprawie VIII Nc 14/16;

II. zasądza od pozwanej E. M. na rzecz powódki „Oktan E. & V/ (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w S. kwotę 4.867 zł (cztery tysiące osiemset sześćdziesiąt siedem złotych) tytułem kosztów postępowania.

SSR Patrycja Wojczuk

Sygnatura akt I C 1289/18

UZASADNIENIE

Powódka Oktan E. & V/ (...) Sp. z o.o. z siedzibą w W. wniosła do tegoż Sądu pozew przeciwko E. M. o uznanie za bezskuteczną w stosunku do powódki umowy o podział majątku wspólnego z dnia 13 listopada 2015 r., rep. A 5707/2015, zawartą przez pozwaną E. M. z dłużnikiem powódki W. M. (1), albowiem została ona zawarta z pokrzywdzeniem powódki.

W uzasadnieniu pozwu powódka wskazała, iż powyższa umowa zawarta została w okresie, w którym spółka (...) Spółka jawna W. M. (1) i W. M. (2) z siedzibą w G. zaprzestała płatności wymagalnych zobowiązań na rzecz powódki. W wyniku zawarcia umowy o podział majątku wspólnego E. M. stała się wyłącznym właścicielem m.in. nieruchomości gruntowej niezabudowanej, tj. działek nr (...), położonej w obrębie K., gmina S. oraz nieruchomości rolnej zabudowanej, tj. działki nr (...), w obrębie K., gmina S. wraz z budynkiem mieszkalnym. Zdaniem powódki, małżonkowie W. i E. M. działali ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela, tj. powódki, która posiada wobec W. M. (1) wierzytelność stwierdzoną tytułem wykonawczym – nakazem zapłaty wydanym przez Sąd Okręgowy w Szczecinie VIII Wydział Gospodarczy,

sygn. akt VIII GNC 14/16, zaopatrzonym w klauzulę wykonalności i stwierdzającym obowiązek zapłaty przez W. M. (1) (jako (...) spółki (...) S. jawna W. M. (1), W. M. (2) w G.) na rzecz powoda kwoty 1.221.047,17 zł.

Na rozprawie w dniu 22 stycznia 2019 r. pełnomocnik powódki sprecyzował żądanie pozwu wskazując, iż powódka dochodzi uznania za bezskuteczną w stosunku do niej umowy o podział majątku wspólnego z dnia 13 listopada 2015 r. wyłącznie w zakresie dotyczącym przeniesienia prawa własności nieruchomości stanowiącej działki nr (...), które jako jedyne ze składników majątkowych pozostają własnością pozwanej.

Jednocześnie powódka wniosła o zasądzenie od pozwanej na rzecz powódki kosztów postępowania według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Pozwana E. M. w odpowiedzi na pozew wniosła o oddalenie powództwa i o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwana zarzuciła powódce niepodołanie ciężącemu na niej obowiązkowi dowodowemu w zakresie wykazania zajścia przesłanek uznania za bezskuteczną względem powódki czynności prawnej w postaci zawarcia umowy o podział majątku. Pozwana podniosła, że nie brała czynnego udziału w działalności spółki (...) Spółka jawna W. M. (1), W. M. (2) z siedzibą w G., której współnikiem był jej mąż, a wręcz była od niej wyłączona. Z uwagi na powyższe, w dniu zawierania umowy podziału majątku pozwana nie miała świadomości o niekorzystnej sytuacji finansowej spółki, a co za tym idzie, nie miała świadomości, iż zawarcie ww. umowy może skutkować pokrzywdzeniem wierzycieli jej męża.

Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny:

Bracia W. M. (1) i W. M. (2) prowadzili działalność gospodarczą w (...) spółka jawna W. M. (1) i W. M. (2) z siedzibą w G.. Spółka (...) posiadała nieruchomość – działkę nr (...) o powierzchni 1.1308 ha położoną w G. i zabudowaną stacją paliw wraz z infrastrukturą, przy ul. (...), dla której Sąd Rejonowy w Gryfinie prowadzi księgę wieczystą o numerze (...). Nieruchomość ta i znajdująca się na niej stacja benzynowa stanowiła środek trwały spółki jawnej. Powyższa nieruchomość obciążona była hipotekami w kwocie 2.700.000 zł na rzecz (...) Bank (...) S.A. w W. tytułem zabezpieczenia wierzytelności z tytułu kredytu oraz 3.000.000 zł na rzecz (...) S.A. S. K-A. z siedzibą w P. tytułem zabezpieczenia płatności za dostarczane i zakupione towary (paliwo) na mocy umowy z dnia 2 grudnia 2009r.

Bezsporne, a nadto dowód : operat szacunkowy – k. 80-100, wypis z rejestru gruntów – k. 101, mapa – k. 102, wypis z kw – k. 103-104, zdjęcia – k. 106-107, odpis KRS, bilans k. 144-149.

Spółka (...) przez wiele lat dobrze prosperowała i przynosiła dochody, a średnie obroty spółki wynosiły ok. 20.000.000 zł miesięcznie. W 2014 r. znacznie wzrosła suma należności długoterminowych spółki od kontrahentów, którym spółka sprzedawała paliwa. W styczniu 2014 r. należności długoterminowe (sumy pieniężne należne spółce od kontrahentów), które posiadała spółka (...) wynosiły 695.557,45 zł, a w dniu 31 grudnia 2014 r. wynosiły już 1.668.060,74 zł.

Dowód: bilans k. 144-149.

W 2014 r. do W. M. (1) na adres domowy w K. zaczęły przychodzić z banku wezwania do zapłaty, które niejednokrotnie odbierała jego żona E. M.. W domu w K. mieszkał również ich syn T. M. razem z żoną i dziećmi. E. M. wiedziała o długach męża z uwagi na przychodzące do domu różne pisma, wiedziała też, że długi męża są w milionach złotych. E. M. obawiała się, że z uwagi na długi męża zostanie „bez dachu nad głową”. Relacje między małżonkami zaczęły się psuć, W. M. (1) przestał mieszkać na stałe w domu w K., lecz co miesiąc przekazywał pozwanej 4.000-5.000 zł na utrzymanie. Od początku 2014 r. zaprzestał jednak łożenia na utrzymanie żony i domu. E. M. i zamieszkujący z nią syn podejmowali z W. M. (1) rozmowy odnośnie konieczności dokonania podziału majątku wspólnego małżonków.

Dowód : sprawozdanie k. 36-42, zeznania świadka W. M. (1) k. 193-196, zeznania pozwanej k. 211-213.

W styczniu 2015 r. Oktan E. & V/ (...) Sp. z o.o. z siedzibą w W. rozpoczęła współpracę ze spółką (...) Spółką jawną W. M. (1) i W. M. (2) z siedzibą w G.. Współpraca ta polegała na sprzedaży paliw, benzyny i oleju napędowego na 5 stacji paliw, przy czym jedna z tych stacji stanowiła własność spółki (...)” Spółką jawną (...) z siedzibą w G. , a kolejne 4 pozostawały w jej dzierżawie. W ramach prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej, spółka jawna (...), w okresie od dnia 2 sierpnia 2015 r. do dnia 27 listopada 2015 r. zakupiła od powódki olej napędowy do silników za łączną kwotę 1.221.047,17 zł. W sierpniu 2015 r. zaczęły się problemy z płatnościami ze strony spółki jawnej ”WM” na rzecz Oktan E. & V/ (...) Sp. z o.o. z siedzibą w W.. We wrześniu 2015 r. odbywały się spotkanie przedstawicieli obu spółek, albowiem spółka (...) całkowicie zaprzestała płatności za paliwo dostarczane przez spółkę (...)/ (...), kierowano wezwania do zapłaty, (...) spółki (...) zapewniali, że kłopoty z płatnościami są chwilowe. M. I. podczas tych spotkań dowiedziała się, że wierzytelności nie zapłacone przez kontrahentów spółki (...) wynoszą około 5.000.000 zł. W. M. (2) zaproponował firmie (...), aby ta przejęła wierzytelności przysługujące jego spółce w stosunku do innych kontrahentów. Firma (...)/ (...) wynajęła na przełomie 2017 -2018 r. detektywa celem ustalenia majątki spółki (...), który ustalił, iż W. M. (2) i W. M. (1) podejmują czynności prawne mające na celu wyzbycie się majątku.

Dowód: zeznania świadka M. I. – k. 115, zeznania świadka R. L. – k. 116, zeznania świadka W. M. (2) – k. 205-206.

Podczas rozmowy w listopadzie 2015 r., która odbyła się niedługo przed wizytą u notariusza w celu ustanowienia podziału majątku wspólnego, W. M. (1) powiedział żonie, że posiada wysokie zadłużenie, przyznał się do długów.

Dowód : zeznania pozwanej k. 211-213.

W dniu 13 listopada 2015 r. przed notariuszem L. Z., repertorium A nr 5704/2015, małżonkowie W. i E. M. zawarli umowę o ustanowieniu rozdzielnosci majątkowej w miejsce obowiązującego wcześniej w ich małżeństwie ustawowego ustroju wspólności majątkowej. W skład ich majątku wspólnego wchodziły:

- nieruchomość niezabudowaną stanowiącą działki nr (...), o powierzchni 0,3254 ha, położoną w obrębie K., gmina S., dla której Sąd Rejonowy w Goleniowie prowadzi księgę wieczystą o numerze (...),
- nieruchomość – działka nr (...) zabudowana domem mieszkalnym w (...), dla której Sąd Rejonowy w Goleniowie prowadzi księgę wieczystą o numerze (...),
- (...), nr rej. (...).

W dniu 13 listopada 2015 r. przed notariuszem L. Z., repertorium A nr 5707/2015, małżonkowie E. M. i W. M. (1) zawarli umowę o podział majątku wspólnego. W umowie oświadczyli, że E. M. przysługuje wierzytelność z tytułu nakładów poczynionych z majątku wspólnego na majątek osobisty małżonka na pokrycie wkładu do spółki jawnej (...) spółka Jawna W. M. (1), W. M. (2) z siedzibą w G. w wysokości 700.000 zł, albowiem wartość udziału W. M. (1) w tej spółce na wypadek wystąpienia ze spółki wynosi 1.400.000 zł.

W treści umowy wskazano, iż w działkach III i IV księgi wieczystej o numerze (...) nie widnieją żadne obciążenia, a nadto, że powyższa nieruchomość stanowiąca działki nr (...) nie jest obciążona prawami ani ciężarami na rzecz osób trzecich nieujawnionymi w księdze wieczystej, jest wolna od długów, obciążeń i ograniczeń w rozporządzaniu, nie jest przedmiotem postępowania egzekucyjnego ani zabezpieczającego, nie toczą się jakiegokolwiek postępowania, których orzeczenia mogą mieć wpływ na prawa strony nabywającej, w tym mogące skutkować powstaniem hipotek. Małżonkowie W. i E. M. określili wartość ww. nieruchomości na kwotę 50.000,00 zł.

Na mocy umowy z dnia 13 listopada 2015 r. małżonkowie W. i E. M. dokonali podziału majątku wspólnego w ten sposób, że E. M. nabyła na wyłączną własność wszystkie składniki majątku wspólnego – tj. nieruchomość niezabudowaną stanowiącą działki nr (...), o powierzchni 0,3254 ha, położoną w obrębie K., gmina S., dla której Sąd Rejonowy w Goleniowie prowadzi księgę wieczystą o numerze (...), nieruchomość – działkę nr (...) zabudowaną domem mieszkalnym w (...), dla której Sąd Rejonowy w Goleniowie prowadzi księgę wieczystą o numerze (...) oraz

(...), nr rej. (...), w zamian za co zrzekła się wierzytelności przysługującej jej z tytułu nakładów poczynionych z majątku wspólnego na majątek osobisty W. M. (1), tj. wynoszących 700.000,00 zł.

Dowód: sprawozdanie k. 36-42, dokumenty znajdujące się w aktach KW nr 35643 w szczególności umowa o podział majątku z dnia 13 listopada 2015 r.

W październiku – listopadzie 2015 r. W. M. (2) darował swojej córce nieruchomości ze swoim domem.

Dowód: zeznania świadka W. M. (2) – k. 205-206.

W grudniu 2015 r. spółka (...) sprzedała stację benzynową położoną w G. przy ul (...) swojemu głównemu wierzycielowi, spółce (...), za cenę 3.500.000 zł. Całość tej kwoty została przeznaczona na spłatę zadłużenia wobec spółki (...), wobec czego spółka jawna (...) nie otrzymała żadnych pieniędzy z tytułu sprzedaży stacji benzynowej. W styczniu 2016 r. spółka jawna praktycznie zaprzestała swojej działalności. Spółce (...) spółka jawna przysługiwały liczne wierzytelności wobec dłużników wynikające z tytułów wykonawczych wydanych na jej rzecz w latach 2009-2015, których łączna wartość wynosiła ok. 4.000.000 zł. Spółce udało się odzyskać nieznaczną część wymagalnych wierzytelności.

Dowód: operat szacunkowy k. 80-107, odpis KRS, bilans k. 144-149, zajęcie wierzytelności k. 150, nakazy zapłaty i wyroki k. 151-160, 162-165, 168-169, 171, 181, 183-185, 187-188, 189-190, postanowienia k. 161, 170, 172, 182, 191, zaświadczenia k. 166-167, akt notarialny k. 173-180, zawiadomienie k. 186, zeznania świadka W. M. (1) k. 194-196, zeznania świadka W. M. (2) k. 204-207.

Na przełomie grudnia 2015 r. a stycznia 2016 r. Spółka (...)/ (...) wystąpiła z powództwem do Sądu Okręgowego w Szczecinie o zapłatę przez Spółkę (...) Spółką jawną W. M. (1) i W. M. (2) z siedzibą w G. za sprzedane paliwo, który w dniu 15 stycznia 2016 r. wydał przeciwko dłużnej spółce nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym i zasądził od (...) Spółki jawnej W. M. (1) i W. M. (2) z siedzibą w G. kwotę 1.221.047,17 zł wraz z odsetkami wskazanymi w nakazie zapłaty oraz kosztami postępowania. Na podstawie powyższego nakazu zapłaty, Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym Szczecin-Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie M. F. wszczął postępowanie egzekucyjne przeciwko dłużnej spółce jawnej, jednakże egzekucja okazała się bezskuteczna, dlatego też postanowieniem z dnia 12 lipca 2016 r. komornik umorzył wobec niej egzekucję.

Z uwagi na bezskuteczność egzekucji skierowanej przeciwko spółce jawnej, jak i na niezaspokojenie przysługującej powódce wierzytelności, powódka wniosła do sądu o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko współnikom dłużnej spółki jawnej, tj. W. M. (1) i W. M. (2), którzy od dnia wpisania spółki jawnej do KRS w dniu 18 maja 2001 r. pozostawali jej współnikami. Sąd uwzględnił wniosek powódki, nadając nakazowi zapłaty z dnia 15 stycznia 2016 r. klauzulę wykonalności przeciwko współnikom spółki jawnej.

Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym Szczecin-Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie S. R. wszczął postępowanie egzekucyjne przeciwko współnikom dłużnej spółki jawnej, tj. przeciwko W. M. (1) i W. M. (2).

W dniu 9 listopada 2017 r. obaj dłużnicy złożyli wykazy posiadanych majątków, z których wynikało, iż nie posiadają oni żadnego majątku, a jedynie same zobowiązania. Do złożonych wykazów majątków dłużnicy załączyli wykaz wymagalnych wierzytelności przysługujących spółce jawnej.

W toku postępowania egzekucyjnego nastąpił zbieg egzekucji do świadczeń ZUS dłużnika W. M. (1) z Naczelnikiem Urzędu Skarbowego w G. i w tej części komornik sądowy przekazał organowi egzekucji administracyjnej sprawę do dalszego prowadzenia.

Postanowieniem z dnia 5 czerwca 2018 r. komornik sądowy umorzył egzekucję wobec dłużników z uwagi na jej bezskuteczność.

Dowód: zeznania świadka M. I. k. 114-115, nakaz zapłaty k. 10-11, wezwanie k. 12, postanowienia k. 13, 14, 20, 21, wpis do KRS k. 15, wezwania k. 16, 18, listy k. 17, 19, pismo komornika sądowego k. 22-23, odpis księgi wieczystej k. 24-33, pisma Naczelnika Urzędu Skarbowego k. 34, 35, akta egzekucji administracyjnej k. 66, dokumenty znajdujące się w aktach egzekucyjnych KM 381/16.

Sąd zauważył, co następuje:

Powództwo okazało się uzasadnione.

Podkreślić należy, iż na rozprawie w dniu 22 stycznia 2019 r. pełnomocnik powódki sprecyzował żądanie pozwu w obecności strony pozwanej wskazując, iż powódka dochodzi uznania za bezskuteczną w stosunku do niej umowy o podział majątku wspólnego z dnia 13 listopada 2015 r. wyłącznie w zakresie dotyczącym przeniesienia prawa własności nieruchomości stanowiącej działki nr (...), które jako jedyne ze składników majątkowych pozostają własnością pozwanej. Tak sprecyzowane powództwo było podstawą badania jego zasadności przez sąd.

Przechodząc do oceny zasadności powództwa w pierwszej kolejności wskazać należy, iż podstawę roszczenia powoda, jak to wprost wynika z uzasadnienia powództwa – stanowi przepis art. 527 § 1 kc.

Zgodnie z treścią tego przepisu, gdy skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć. Zgodnie natomiast z § 2 w/w przepisu czynność prawna dłużnika jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli wskutek tej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności. Jeżeli skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli uzyskała korzyść majątkową osoba będąca w bliskim stosunku, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli (art. 527 § 3 kc). Nadto stosownie do treści art. 528 kc jeżeli wskutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną, chociażby osoba ta nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli.

Przepisy powyższe mają na celu ochronę wierzyciela przed niełojalnym zachowaniem dłużnika uniemożliwiającym realizację jego wierzytelności, gdy dłużnik poprzez czynność prawną doprowadził do niewypłacalności albo tę niewypłacalność powiększył. Sam fakt dokonania przez dłużnika określonej czynności prawnej nie narusza jeszcze żadnych praw wierzyciela, jeżeli może on zaspokoić swą wierzytelność z innego majątku dłużnika. W przeciwnym zaś wypadku służy mu ochrona przewidziana w art. 527 kc – skarga pauliańska. Jej przesłankami, stosownie do treści art. 527 § 1 kc, są pokrzywdzenie wierzycieli, uzyskanie korzyści majątkowej przez osobę trzecią, na skutek czynności prawnej dłużnika, działanie dłużnika ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli i wiedza lub możliwość (przy zachowaniu należytej staranności) dowiedzenia się o tym przez osobę trzecią. Ciężar udowodnienia tych przesłanek, zgodnie z regułą rozkładu ciężaru dowodów określoną w art. 6 kc, spoczywa na wierzycielu. Przy czym dalsze przepisy regulujące instytucję skargi pauliańskiej, jak cytowany art. 527 § 3 kc i art. 528 kc, wprowadzają pewne domniemania i ułatwienia w dowodzeniu zaistnienia w/w przesłanek.

Zaznaczyć przy tym należy, iż wierzyciel, którego dłużnikiem jest tylko jedno z małżonków, może domagać się uznania czynności prawnej za bezskuteczną na podstawie art. 527 § 1 kc także wtedy, gdy przedmiot czynności wchodził do majątku wspólnego dłużnika i jego małżonka, zarówno wówczas gdy czynności dokonał sam dłużnik, jak również gdy czynności dokonali wspólnie dłużnik i jego małżonek (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 06 czerwca 2003r., IV CKN 204/01, OSNC 2004/9/138, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2003r., III CZP 72/03, OSP 2004/9/116). Wskazać należy, iż dopuszczalność zaskarżenia czynności prawnej w postaci umowy o podział majątku wspólnego- nie była przez strony oraz przez Sąd kwestionowana co do zasady. Jest to niewątpliwie czynność prawna, która podlega zaskarżeniu w drodze skargi pauliańskiej.

Podkreślić należy, że to czy czynność prawna dłużnika krzywdzi wierzycieli, należy oceniać nie według chwili dokonania tej czynności, lecz według chwili jej zaskarżenia. Samo zaś pokrzywdzenie wierzyciela (powoda) musi istnieć też w chwili wyrokowania. Dla skuteczności skargi pauliańskiej decydujące znaczenie ma rzeczywisty stan majątku dłużnika w czasie, gdy wierzyciel żąda zaspokojenia, a uwzględniając wymagania art. 316 § 1 kpc – stan istniejący w chwili orzekania. Oznacza to, że stan niewypłacalności dłużnika (pokrzywdzenie wierzycieli) musi istnieć w dniu wystąpienia przez powoda ze skargą pauliańską jak i w dacie orzekania przez Sąd o żądaniu wierzyciela uznania czynności prawnej za bezskuteczną. W innym momencie nie wiadomo bowiem, czy prawo zaspokojenia doznało uszczerbku. Miarodajnie można ocenić to dopiero w chwili poszukiwania zaspokojenia (wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 27 marca 2014r., I ACa 101/14, OSA 2014/10/41-51, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 05 marca 2008r., V CSK 471/07, LEX nr 393871, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 listopada 2001r., IV CKN 525/00, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2007r., IV CSK 115/07, LEX nr 358817, wyrok Sadu Najwyższego z dnia 05 lipca 2013r., IV CSK 738/12, LEX nr 1396456).

W niniejszej sprawie powodowa Spółka zaskarżyła skargą pauliańską umowę o podział majątku z dnia 13 listopada 2015 r. w części dotyczącej działek nr (...) położonych w K..

W sprawie poza sporem pozostawało to, że dłużnik powódki – W. M. (1) dokonał z pozwaną żoną E. M. (osobą trzecią w rozumieniu art. 527 § 1 kc oraz osobą bliską w rozumieniu art. 527 § 3 kc) umowy o podziale majątku wspólnego, na podstawie którego pozwana otrzymała na wyłączną własność nieruchomości wchodzące w skład majątku wspólnego, w tym nieruchomości – działki nr (...) w K..

Kwestią sporną między stronami było to czy pozwana otrzymała to przysporzenie bezpłatnie oraz to czy wiedziała o pokrzywdzeniu wierzycieli poprzez działanie dłużnika polegające na zawarciu kwestionowanej umowy o podział majątku wspólnego.

W orzecznictwie panuje zapatrywanie, że dla uznania czynności prawnej za bezskuteczną wystarczające jest ustalenie, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Wystarcza świadomość dłużnika, że czynność prawna przez niego dokonana może spowodować dla ogółu wierzycieli niemożność zaspokojenia się. Świadomość ta musi istnieć w chwili dokonania czynności prawnej. Natomiast zamiar pokrzywdzenia wierzyciela i zła wiara dłużnika nie jest konieczna dla objęcia wierzyciela ochroną na podstawie art. 527 k.c. i n. (wyrok SA w Poznaniu z dnia 19 września 2006 r., I ACa 1021/05, LEX nr 298435; wyrok SA w Warszawie z dnia 19 listopada 1997 r., I ACa 737/97, Apel.-W-wa 1998, nr 4, s. 36). Nie może ulegać wątpliwości, iż W. M. (1) w chwili zawierania umowy o podział majątku działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli.

Drugą przesłanką subiektywną wystąpienia ze skargą pauliańską jest, by osoba trzecia wiedziała (lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć) o tym, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. W piśmiennictwie wskazuje się, że udzielenie ochrony wierzycielowi kosztem osoby trzeciej znajduje swe uzasadnienie w nagannej postawie osoby trzeciej. Osoba trzecia o świadomości dłużnika bowiem wiedziała lub mogła się dowiedzieć. Jednak jednocześnie wskazuje się, że stopień naganności postawy osoby trzeciej, usprawiedliwiający zaskarżenie, jest bardzo niski. Osoba trzecia nie musi nawet podejmować jakichkolwiek działań w kierunku pokrzywdzenia wierzyciela, nie musi porozumiewać się z dłużnikiem. Naganna postawa osoby trzeciej, powodująca przejście przez nią odpowiedzialności sprowadza się więc do tego, że znając charakter czynności, zdecydowała się na jej dokonanie. Dodatkowo opiera się na przekonaniu, że uczciwa osoba w obrocie, wiedząc o możliwym skutku czynności prawnej, nie powinna jej zawierać (zob. M. Pyziak-Szafnicka (w:) System..., t. 6, s. 1261). Obojętne jest źródło wiedzy osoby trzeciej, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, choć powinno mieć ono cechy wiarygodności. Bez znaczenia jest również sposób uzyskania tej wiedzy (zob. L. Stecki (w:) Kodeks..., s. 520; M. Sychowicz (w:) Komentarz..., s. 615; W. Popiołek (w:) Kodeks..., t. II, s. 215). W piśmiennictwie podkreśla się, że nie ma znaczenia, czy posiadana przez osobę trzecią wiedza jest wynikiem jej działania, w szczególności porozumienia się z dłużnikiem (B. Łubkowski (w:) Kodeks..., s. 1246; M. Sychowicz (w:) Komentarz..., s. 615; W. Popiołek (w:) Kodeks..., t. II, s. 215). Wiedza osoby trzeciej o tym, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli nie musi być

rzeczywista, pozytywna – wystarczy, by osoba ta mogła się o tym dowiedzieć, zachowując należytą staranność (zob. L. Stecki (w:) Kodeks..., s. 520; B. Łubkowski (w:) Kodeks..., s. 1247; M. Pyziak-Szafnicka (w:) System..., t. 6, s. 1261).

W ocenie Sądu zebrany w sprawie materiał dowodowy pozwala uznać, iż pozwana w chwili zawierania umowy o podziale majątku wspólnego wiedziała, iż dłużnik – W. M. (1) działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli (art. 527 § 3 kc). Pozwana przyznała, podczas zeznań, iż stawający do aktu notarialnego o podziale majątku, wiedziała o długach męża, bo sam się do nich przyznał przed przystąpieniem do aktu notarialnego. Ponadto już wcześniej wiedziała, że są długi w milionach złotych, jak zaczęły przychodzić do domu wezwania do zapłaty od wierzycieli spółki (...). Miała zatem świadomość, iż W. M. (1) działa z pokrzywdzeniem wierzycieli i wyzbywa się majątku, przepisując wszystkie składniki majątku wspólnego na pozwaną. Również drugi z współników W. M. (2) w tym samym okresie – listopadzie 2015 r. darował córce swoją nieruchomości – dom, w którym zamieszkuje. Niewątpliwa jest zatem w świetle zebranego w sprawie materiału dowodowego świadomość pozwanej w chwili zawierania umowy podziału majątku wspólnego iż dłużnik działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Pozwana nie obaliła domniemania z art. 527 § 3 k.c. Zgodnie z tym przepisem, jeśli wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli uzyskała korzyść majątkową osoba będąca w bliskim stosunku, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, iż dłużnik działa ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli (art. 527 § 3 kc). Nie może ulegać wątpliwości, iż pozwana była osobą pozostającą z dłużnikiem w bliskim stosunku, winna zatem wykazać, iż nie miała świadomości, że jej mąż działa z pokrzywdzeniem wierzycieli, podczas gdy jej zeznania pozwalają wysnuć zupełnie przeciwny wniosek.

Nie ulega wątpliwości, iż zaskarżona może być bowiem tylko taka czynność prawna dłużnika z osobą trzecią, na skutek której osoba trzecia osiągnęła korzyść majątkową. Przyjmuje się, że uzyskanie przez osobę trzecią korzyści majątkowej może polegać na nabyciu prawa majątkowego lub na zwolnieniu z zobowiązania. Z kolei nabycie prawa majątkowego może nastąpić na podstawie różnych czynności prawnych dokonanych z dłużnikiem. Korzyść majątkowa obejmuje przedmioty majątkowe, rzeczy oraz prawa majątkowe zbywalne (M. J., Skarga pauliańska – istota idei zaskarżenia, Pr. Spółek 2004, nr 5, s. 48).

Strona pozwana sugerowała, iż pozwana nie uzyskała korzyści majątkowej, albowiem w akcie notarialnym wskazano, iż pozwana nabywa wszystkie składniki majątku wspólnego małżonków w zamian za zrzeczenie się roszczenia o zwrot nakładów z majątku wspólnego na majątek osobisty w wysokości 700.000 zł. W ocenie sądu takie oświadczenie stron nie może wyłączać charakteru dokonanej czynności prawnej i przyjęcia, iż na skutek zaskarżonej umowy o podział majątku pozwana uzyskała korzyść majątkową w postaci prawa własności nieruchomości i ruchomości.

Co prawda w wyroku z dnia z dnia 20 października 2011 r. **IV CSK 39/11** Sąd Najwyższy OSNC-ZD 2012/4/90 wskazała, że stanowiąca przedmiot skargi pauliańskiej czynność prawna dłużnika, powodująca zmniejszenie jego majątku, nie może być uznana za krzywdzącą wierzycieli, jeżeli dłużnik w zamian za swoje świadczenie uzyskał ekwiwalent, który znajduje się w jego majątku lub został wykorzystany na zaspokojenie wierzycieli. Z oświadczeń stron umowy o podział majątku wynika, iż dłużnik W. M. (1) uzyskał ekwiwalent w postaci zwolnienia go z obowiązku zwrotu na rzecz E. M. 700.000 zł z tytułu nakładów poczynionych z majątku wspólnego na majątek osobisty W. M. (1). Pozwana nie wykazała jednak, aby rzeczywiście w skład majątku dłużnika W. M. (1) taki ekwiwalent wszedł i aby został przeznaczony na zaspokojenie innych wierzycieli. Strona pozwana nie naprowadziła na tą okoliczność żadnych dowodów. Nie wykazała również, aby takie nakłady rzeczywiście zostały poniesione, w jakich okolicznościach i w jakiej wysokości. Pozwana podczas swoich zeznań nie umiała wyjaśnić kiedy i w jakich okolicznościach takie nakłady zostały poczynione. Nie naprowadziła również żadnych dowodów na okoliczność, iż uchyliła się skutecznie od oświadczenia zawartego w par. 5 aktu notarialnego – umowy o podział majątku z dnia 13 listopada 2015 r. Pozwana podnosiła bowiem, iż zapis tego paragrafu umowy jest dla niej niezrozumiały, albowiem intencją stron było to, aby udział w spółce jawnej (...) przypadł na wyłączną własność W. M. (1), a wszystkie pozostałe składniki majątku wspólnego miały przypaść pozwanej. Strona pozwana poza zeznaniami samej pozwanej nie naprowadziła jednak żadnych dowodów na określenie, iż intencja stron przy zawieraniu powyższej umowy była inna niż wskazana literalnie w treści aktu notarialnego. Zawnioskowani w odpowiedzi na pozew świadkowie zostali zawnioskowani na zupełnie inne okoliczności niż okoliczność ustalenia woli i intencji stron przy formułowaniu par. 5 umowy o podział majątku

wspólnego. Brak zatem jakichkolwiek dowodów na okoliczność podważenia literalnego brzmienia par. 5 umowy o podział majątku.

Ponadto pozwana nie podjęła żadnej inicjatywy dowodowej, aby wykazać, czy rzeczywiście udział W. M. (1) w spółce jawnej wchodził do majątku wspólnego małżonków czy też stanowił jego majątek osobisty. Brak w aktach sprawy chociażby umowy przedmiotowej spółki jawnej (...), z której można by wyprowadzić analizę, czy prawa spółkowe należą do majątku wspólnego W. i E. M., czy tylko do majątku osobistego małżonka – współnika W. M. (1). Zgodnie bowiem z poglądami reprezentowanymi w doktrynie i orzecznictwie w ustroju przewidującym istnienie majątku wspólnego prawa spółkowe w spółce jawnej mogą należeć albo do majątku wspólnego, albo do majątku osobistego małżonka – współnika. O kwalifikacji praw spółkowych do danej masy majątkowej należy decydować każdorazowo, mając na uwadze wszystkie przesłanki, jakie decydują o zakwalifikowaniu każdego przedmiotu majątkowego do majątków małżonków zgodnie z przepisami k.r.o. (art. 31 i 33 k.r.o.). Zarazem należy uwzględnić przepisy prawa spółek (i prawa cywilnego), które pozwalają na wyróżnienie wśród praw spółkowych: - udziału spółkowego (jako prawa podmiotowego), z którym związane są poszczególne prawa podmiotowe objęte zakazem rozszczeplalności, - praw spółkowych nieobjętych zakazem rozszczeplalności. Prawa objęte i nieobjęte zakazem rozszczeplalności mogą należeć do różnych mas majątkowych małżeńskich. Już choćby z tego względu, że katalog takich praw nie jest katalogiem zamkniętym (art. 37 § 1 k.s.h.) nie jest możliwe podanie z góry uniwersalnej metody na przypisanie wszystkich praw do określonej masy majątkowej. Ponadto podkreślenia też wymaga, iż przypisanie praw spółkowych do majątku wspólnego nie oznacza automatycznie, że oboje małżonkowie są współnikami spółki, jak wydaje się wywodzić pozwana. Sytuacja taka może mieć oczywiście miejsce (udział spółkowy mogą nabyć też współnicy spółki cywilnej, współspadkobiercy zmarłego współnika lub osoby całkiem obce), ale nie musi. O tym kto jest współnikiem decyduje treść umowy spółki, zaś w przypadku przeniesienia praw i obowiązków zgodnie z art. 10 k.s.h. – także treść zgody pozostałych współników. Nie może być sytuacji, że umowa nie precyzuje kto jest współnikiem – jeden z małżonków czy oboje małżonkowie - gdyż treść umowy spółki musi obejmować m. in. określenie wkładów wnoszonych przez k a ż d e g o współnika i ich wartość (art. 25 pkt 2 k.s.h.), zaś zgłoszenie spółki jawnej do sądu rejestrowego powinno zawierać m. in. nazwiska i imiona albo firmy (nazwy) współników oraz adresy współników albo ich adresy do doręczeń. Co do zgody na przeniesienie ogółu praw i obowiązków współnika, wymaganej przez art. 10 § 2 k.s.h.

Dopiero umowa spółki jawnej i jej postanowienia oraz ewentualne uchwały współników pozwoliłyby w sposób pewny ustalić kto jest współnikiem spółki oraz czy udział spółkowy, jako prawo podmiotowe względne oraz poszczególne prawa spółkowe, należą do majątku wspólnego małżonków, czy osobistego jednego z małżonków. Pozwana poza zawnioskowaniem dowodu z opinii biegłego na okoliczność ustalenia wartości przedsiębiorstwa spółki jawnej, nie naprowadziła żadnych innych dowodów, które przemawiałyby za wykazaniem, że również E. M. jest (...) spółki (...) W. M. (1) i W. M. (2) sp. j. z siedzibą w G., czy też, że udział W. M. (1) w tej spółce wszedł do ich majątku wspólnego i mógłby być objęty umową o podział majątku z dnia 13 listopada 2015 r.

Z powyższych względów Sąd oddalił wniosek pozwanej o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego na okoliczność ustalenia wartości przedsiębiorstwa spółki jawnej (...), a tym samym udziału W. M. (1) w tej spółce w celu ustalenia ekwiwalentności wzajemnych świadczeń stron z tytułu rozliczenia majątku wspólnego, z uwagi na jego spóźnienie w trybie art. 207 k.p.c. jak również z uwagi na to, iż przeprowadzenie tego dowodu nie miałooby znaczenia dla rozstrzygnięcia badanej sprawy.

W konsekwencji powyższego w ocenie Sądu nie można uznać, aby pozwana wykazała, iż na skutek zawartej umowy o podział majątku wspólnego nie uzyskała ona korzyści majątkowej. Podnieść w tym miejscu należy, iż pojęcie korzyści majątkowej w rozumieniu art. 527 par. 1 k.c. nie jest tożsame z pojęciem przysporzenia majątkowego. Korzyść majątkową należy bowiem rozumieć w aspekcie przesunięcia majątkowego, której w badanej sprawie miało miejsce. Tym samym sąd uznał, iż pozwana uzyskała na skutek umowy z dnia 13 listopada 2015 r. korzyść majątkową w rozumieniu art. 527 k.c.

Niewątpliwym jest również istnienie wierzytelności, której zaspokojenia nie mogła uzyskać powodowa Spółka, co wynika wprost z nakazu zapłaty załączonego do pozwu oraz postanowień o nadaniu temu tytułowi egzekucyjnemu

klauzul wykonalności przeciwko dłużnikowi oraz przeciwko małżonce dłużnika ze wskazanym w postanowieniu ograniczeniem, jak również z postanowienie Komornika o umorzeniu postępowania, z którego wynika, iż dotychczas nie nastąpiło wyegzekwowanie tej wierzytelności od W. M. (1). Również pozwana nie dokonał spłaty tej wierzytelności.

W kontekście warunku skargi pauliańskiej polegającego na pokrzywdzeniu wierzyciela wskazać należy, iż zaskarżona przez wierzyciela może być tylko czynność prawna, której skutkiem jest zmniejszenie majątku dłużnika, tj. prowadząca do jego niewypłacalności lub zwiększająca stopień tej niewypłacalności, czyli do pokrzywdzenia wierzyciela. Z treści art. 527 kc wynika więc, iż podstawową przesłanką uwzględnienia skargi pauliańskiej jest wystąpienie stanu pokrzywdzenia wierzyciela na skutek dokonania kwestionowanej czynności prawnej. Czynność prawna zaś jest dokonana z pokrzywdzeniem wierzyciela, gdy na skutek tej czynności dłużnik jest niewypłacalny lub stał się niewypłacalnym w wyższym stopniu niż przed dokonaniem czynności. Z niewypłacalnością zaś mamy do czynienia, gdy cały majątek dłużnika nie wystarcza na pokrycie długów. Stan niewypłacalności dłużnika w stopniu wyższym obejmuje utrudnienie i opóźnienie zaspokojenia wierzytelności. Pokrzywdzenie wierzyciela powstaje zaś na skutek takiego stanu majątkowego dłużnika, który powoduje niemożność, utrudnienie lub odwleczenie zaspokojenia wierzyciela. Chodzi przy tym o rzeczywistą niewypłacalność dłużnika, ocenianą według chwili wystąpienia przez wierzyciela z akcją pauliańską, jak również w chwili wyrokowania. W niniejszym uzasadnieniu zwracano już uwagę na to, jaka data jest decydująca dla oceny niewypłacalności wierzyciela (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2001r., V CKN 280/00, wyrok Sadu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2004r., II CK 367/03, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2005r., IV CK 806/04).

W kontekście badania spełnienia przez zaskarżoną czynność prawną przesłanki niewypłacalności wierzyciela należy mieć na względzie, iż uwzględnienie powództwa na podstawie art. 527 kc jest możliwe tylko w razie istnienia związku przyczynowego między zaskarżoną czynnością prawną dłużnika a jego niewypłacalnością. Dokonanie przez dłużnika czynności prawnej musi być warunkiem koniecznym (*conditio sine qua non*) powstania lub pogłębienia się jego niewypłacalności.

W okolicznościach badanej sprawy wyzbycie się przez dłużnika nieruchomości, których dotyczył pozew, tj. działki nr (...), o powierzchni 0,3254 ha, położone w obrębie K., gmina S., dla której Sąd Rejonowy w Goleniowie prowadzi księgę wieczystą o numerze (...), spowodowało większą niewypłacalność dłużnika W. M. (1). Podkreślić w tym miejscu należy, iż powyższa nieruchomość nie była obciążona ani hipoteką, ani innym prawem rzeczowym ograniczonym, co stwarzało potencjalną możliwość zaspokojenia się wierzyciela z tejże nieruchomości. Na skutek tej czynności prawnej W. M. (1) stał się niewypłacalny w większym stopniu niż przed dokonaniem czynności polegającej na podziale majątku wspólnego małżonków po ustaniu wspólności ustawowej małżeńskiej. Niewątpliwie bowiem, jak wskazuje powyższe, wyzbył się on, jedyne go znaczącego składnika swojego majątku. Podkreślić należy, iż nie każda czynność prawna powodująca zmniejszenie majątku dłużnika może być uznana za krzywdzącą wierzycieli. Nie będzie ona miała takiego charakteru wówczas, jeżeli dłużnik w zamian za swoje świadczenie uzyskał ekwiwalent, który nadal znajduje się w jego majątku lub posłużył mu do zaspokojenia wierzycieli (vide: wyrok Sadu Najwyższego z dnia 7 grudnia 1999 r., I CKN 287/98 LEX nr 147235). Strona pozwana nie wykazała, aby taki ekwiwalent w majątku dłużnika nadal się znajdował i umożliwiał wierzycielowi zaspokojenie swojej wierzytelności.

W ocenie Sądu zostały spełnione i wykazane przez powódkę wszystkie okoliczności uzasadniające uwzględnienie jej powództwa opartego o art. 527 k.c.

Stan faktyczny w niniejszej sprawie został ustalony w głównej mierze w oparciu o złożone w sprawie przez powoda oraz pozwaną dokumenty, których treść w zasadzie nie była przez strony kwestionowana. Żadna ze stron nie przeprowadziła dowodu przeciwko domniemaniu prawdziwości dokumentów urzędowych, jak również nie kwestionował złożonych dokumentów prywatnych. Niemniej strony z treści tych dokumentów wywodziły różne skutki w zakresie zasadności żądania, jak również w różny sposób oceniały znaczenie poszczególnych dokumentów i znajdujących się w nich zapisów dla rozstrzygnięcia niniejszego postępowania.

Stan faktyczny został również ustalony na podstawie zeznań świadków oraz przesłuchania stron. Sąd uznał zeznania świadka M. I. i R. L. za wiarygodne, albowiem znajdowały odzwierciedlenie w przedłożonych do akt dokumentach i wzajemnie się uzupełniały, poza tym były to osoby obce dla stron postępowania, nie miały zatem interesu, aby zeznawać na korzyść, którejkolwiek ze stron. Z ostrożnością ocenić jednak należało zeznania świadka W. M. (1) i W. M. (2), męża i szwagra pozwanej. Zeznania ich jawią się częściowo jako niewiarygodne, albowiem pozostają w sprzeczności z treścią przedłożonych dokumentów, w szczególności w zakresie okresu, kiedy spółka zaczęła mieć kłopoty finansowe i popadać w długi. Z przedłożonych bilansów spółki jednoznacznie wynika, iż w sposób diametralny zwiększyła się wysokość posiadanych przez spółkę wierzytelności z tytułu zobowiązań długoterminowych już w 2014 r., co świadczy o tym, że już w tym okresie na skutek braku płatności przez kontrahentów, spółka (...) miała kłopoty z płynnością finansową. Również z zeznań samej pozwanej wynika, iż wezwania do zapłaty zaczęły przychodzić na adres domowy W. M. (1) już w 2014 r., a sama pozwana wiedziała, iż są to długi milionowe. Nie wiarygodne zatem były zeznania świadków W. M. (1) i W. M. (2), że dopiero pod koniec 2015 r. spółka utraciła płynność finansową.

Z powyższych względów Sąd powództwo zgłoszone w niniejszej sprawie uwzględnił i orzekł jak w punkcie I wyroku.

Orzeczenie o kosztach oparto o treść art. 98 i 100 k.p.c. uznając, iż pozwana jako strona przegrywająca winna zwrócić powódce poniesione przez nią koszty w łącznej wysokości 4.867 zł, na które złożyło się: opłata od pozwu w wysokości 1250 zł, wynagrodzenie pełnomocnika procesowego w wysokości 3.600 zł ustalone w oparciu o § 2 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych i opłata od pełnomocnictwa w wysokości 17 zł.

SSR Patrycja Wojczuk